

KALKINMA VE GERİCİLİK ÜSTÜNE

Kalkınma ve Ulusal Dış Politika

Kıbrıs buhranının ve bununla ilgili olarak genellikle dış politika konularının gazetelerin birinci sayfelerinde yer almasına ve bu konularda halkoyunun çok hassas bir hale gelmiş bulunmasına rağmen, ekonomik meseleler önemini muhafaza etmekte, hattâ daha da artırmaktadır. Yılbaşından beri içine girilmiş bulunan ekonomik durgunluk devresinin Kıbrıs buhranının geçici bir sonucu olmadığı üzerinde uzmanlar birleşmektedirler. Bu, kalkınmanın dayandırıldığı temel görüşlerin, uygulanan usullerin yanlış olmasının kaçınılmaz sonucudur; özel sektör eliyle kalkınma politikasının iflasıdır.

Kalkınmanın doğru yola konulabilmesi için iki temel şart vardır: Birincisi politik, ekonomik ve mali bütün dış münasebetlerde sadece ve sadece milli menfaatlere göre ayarlanmış, bağımsız bir dış politikanın yürütülmesi. İkincisi, içte köklü dönüşümlerle ekonomik-sosyal yapının değiştirilmesi, halktan yana demokratik bir devletçilikle kalkınma yoluna girilmesidir. Kalkınmanın bu iki temel şartı birbirine bağlıdır ve birbirini karşılıklı etkiler.

Bunun için ne yapmalı? Her şeyden önce gerçekten demokratik bir ortamın yaratılması, yani Anayasa ilkelerinin ve getirdiği hak ve hürriyetlerin tastamam ve eksiksiz uygulanması gerekir. Bugünkü hâkim sınıfların ve onların etkilediği iktidar çevrelerinin bunu kendiliğinden yapacağını beklemek boş bir hayaldir. Dış münasebetlerde bağımsız politikayı, içte gerekli reformları ve halktan yana bir devletçilikle kalkınmayı halk kitlelerinin demokratik iktidarı gerçekleştirebilir ancak. Ama o zamana kadar da mevcut iktidarı, Anayasayı tastamam uygulamak yönünde etkilemek mümkündür ve gereklidir. Demokrasi de zaten iktidar üzerinde halkın etki ve denetimin sürekli olarak hissettirilmesi demektir bir bakıma.

Toplumsal Gelişme ve Gericilik

Gerek bütün insanlığın, gerekse bizim kendi toplumumuzun tarihsel gelişmesi demokratik toplumcu bir düzene doğrudur. Tarih, ilerici kuvvetlerden yanadır. Ama ne var ki bugün memleketteki ilerici, toplumcu kuvvetler gereği kadar örgütlenmiş ve dayanışma halinde değildirler. Gericiler ise, tarihsel gelişmenin tersine gittikleri ve Anayasaya düpedüz aykırı faaliyetlerde bulundukları halde daha kuvvetle örgütlenmiş ve sıkı bir işbirliği halinde gibi gözükmektedirler.

Gericilik konusunda ilk yapılması gereken şey, gericiliğin gerçek niteliğinin açık ve seçik, tam doğru anlaşılması ve anlatılmasıdır. Osmanlı imparatorluğunun son devresinde batılılaşma hareketlerine girildiğinden beri yenileşmeye karşı koyan kuvvetler ve hareketler hep şeriatı isteme, din elden gidiyor diye başkaldırma şeklinde belirdiğinden ve bu direnme hareketlerinde şeyhlerle, hocalar ön planda görüldüğünden gericilik dinsel taassup, yobazlık olarak anlaşılmalıdır. Bugün bile

gericilik genellikle dinsel anlamda anlaşılıyor; çarşaf ve bere giyme, tesbih çekme gibi halk arasında yaygın davranışlar gericilik belirtileri olarak ısrarla gösteriliyor. Bunun sonucu olarak da halk arasında yaygın davranışlar gericilik belirtileri çevrelerince gerici sayıldığı, küçümsendiği, yerildiği hissine kapılıyor. Her şeyden önce bu yanlış anlamının ve anlaşılmanın düzeltilmesine çalışmak şarttır.

Her zaman tekrarladığımız gibi, Anayasa ilkelerinin tastamam uygulanmasını, köklü dönüşümlerin yapılmasını, sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı, emekçi halkın bilinçli ve örgütlü politik bir güç haline gelerek memleket idaresinde söz ve karar sahibi olması gerçekleştirilecektir. Bu demektir ki, halk, temel niteliği ile toplumda gerici bir unsur değildir ve olamaz. Zaten hem biçimde kalmayan özlü demokrasiden, toplumculuktan yana ol, hem de halkı küçümse, ondan ümidini kes! Bu, terimlerde ve düşüncede bir çelişmeye düşmek olur. Emekçi halkımız, toplumun ileriye doğru gidişinde güvenilecek, dayanılacak temel kuvvettir.

Gericilik Nedir, Kimler Gericidir?

Nedir öyleyse gericilik? Gericilikte dinsel akımların ve davranışların yeri nedir?

Temel, toplumsal gerçek değişmedir. Bütün toplumlar bazan yavaş, bazan hızlı, sürekli değişme halindedir. Toplumsal değişmenin objektif kanunları, şartları vardır, o ayrı bir konu. Yalnız şu kadarına değinelim ki, belli bir toplumda belli bir zaman bölümünde yer almakta olan değişmeler, bazı insanların, gurupların zararına, bazılarının da yararınadır. Sınıflı toplumlarda bu, sınıflara göre bir ayrışma gösterir. Toplumsal değişmenin bir yandan yaratıcısı, bir yandan da yararlananı durumunda olan sınıflar ilericidir; bundan zarar gören sınıflar ise değişmeyi engelleyici, tutucu ve gerici dirler. Anayasa ilkelerinin tastamam uygulanması, toprak ve vergi reformu, sosyal adalet içinde hızlı kalkınma, halkın yararınadır; halk buna karşı değildir. Zaten bu köklü dönüşümleri gerekli kılan sebeplerden biri de işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik gibi halk kitlelerinin kalkındırılmamış durumudur. Halk yararına halkçı bir düzeni gerçekleştirecek toplumsal güç de halkın kendisidir.

Toplumda gerici kuvvetler nelerdir? Mevcut düzenden yararlanan, toplumsal dönüşümlerden özel çıkarları zarar görecektir olan sınıf ve guruplardır; yani, bugünkü düzende ekonomik-mali gücü ve politik nüfuzu elinde tutanlardır. Anayasaya ve reformlara karşı durarak artık devrini yaşamış bir ekonomik-sosyal düzeni sürdürmeye, toplumsal değişmeyi kösteklemeye çalışıyorlar. Mutlu azınlığı teşkil eden bu çıkarıcı sınıf ve çevrelerdir gerici. Çünkü gericilik toplumsal yapının değişmesini istememek, onu engellemektir. (*)

Ama bu gerici sınıf ve gurupların kişileri bere, çarşaf giymezler. Nurcu, Ticanî de değillerdir. En son Fransız modasına göre giyinip plajlarda, pavyonlarda, balolarda ve tiyatroların prömiyerlerinde çok “medeni”, “avrupai” bir ömür sürerler.

Nurculuk, Irkçılık Gibi Hareketlerin Doğuş Sebepleri:

Peki, halk temel niteliğiyle gerici değildir; gerçekten, yani ekonomik-politik anlamda gerici olanlar ise Nurcu ve benzeri değildir. Öyleyse, halk arasında dinsel nitelikte görünen sözünü ettiğimiz hareketler nasıl ve niçin meydana geliyor?

Birincisi, ağır hayat şartları altında, yoksulluk içinde bunalan halkın mesele-

lerine olumlu çözüm yolları getirilmeyince, halk çözüm yolunu, teselli, mistik, dinsel yönlerde arar. Bu yalnız bizde değil, bütün toplumlar da görülen bir durumdur. Hattâ gelişmiş ülkelerde bile sürekli savaş korkusu, ekonomik kriz ve işsizlik kaygısı halk kütelleri arasında bu çeşit hareketlerin, garip garip yeni mezheplerin doğmasına ve yayılmasına yol açar. Bu durum, toplumdaki hâkim, yönetici sınıf ve gurupların halka, hayatını sürekli olarak iyileştirebilme, yarınından güven duyma şartlarını sağlayamamalarının doğurduğu bir karşı tepkidir; yâni hâkim sınıfların tutuculuğunun ve gericiliğinin bir sonucudur.

İkincisi, hâkim sınıflar büyük halk kütellerine kıyasla daima mutlu bir azınlıktır. Bu azınlık ekonomik, mali ve politik gücü ne derece elinde tutarsa tutsun, çoğunluk karşısında hâkim durumunu yalnız bu güce dayanarak sürdüremez. Kendi yararına kanunlar çıkartması, mahkemeleri ve polisi ilericileri baskı altında tutmak için kullanması da yetmez. Asıl mesele şu: Her toplum düzeni, o düzeni iyi, haklı, normal gösteren ve kabul ettiren bir fikirler ve inançlar kümesi yaratır. Bir toplumsal yapı normal görevini yerine getirdiği, toplumun ilerlemesine imkân verdiği, hiç değilse fazla kösteklemediği sürece o düzeni savunan fikir ve inançları alt sınıflar, o düzende sömürülenler dahi benimser. Zaten bu fikir ve inançları halk kütelleri arasında yayacak ve tutturacak toplumsal kurumlar da düzeninin bir parçası olarak vardır. Bugünün hızla değişme halinde olan toplumlarında hâkim mutlu azınlık modern tekniğin sağladığı bütün haberleşme ve propaganda vasıtalarıyla halk kütellerini fikir, inanç ve his alanlarında da etkileri altında tutmaya çalışırlar. Toplumsal yapının değişmesi zorunlu hale geldiği, mutlu azınlık özel çıkarlarının tehlikeye düştüğünü anladığı hallerde halk üzerinde propaganda faaliyetleri şiddetlenir; yukarıda sözünü ettiğimiz cinsten mistik, görünürde dinsel hareketler desteklenir, teşkilâtlandırılır, para yardımı görür. Halkın dinsel hisleri, geleneksel dinle pek bir münasebeti olmayan düzme yeni tarikatlara, örgütlere yöneltilir, aktarılır. Maksat dinsel değil, politiktir. Dinin politikaya âlet edilişi de asıl budur; seçim propagandalarında dinsel konulardan oy avcılığı için faydalanmak bunun yanında çok basit ve yüzeyde kalan bir olaydır.

Halkın millî hislerini, geleneklere bağlılığını istismar eden ırkçı-faşist hareketler de aynı maksada yönelmiştir. Halkın ve etkileyebildikleri kadar gençliğin, dikkatini bugünün meselelerinden ve geleceğin vâdettiği gelişmelerden ayırıp geçmişe çevirme, geçmişin özlemine yaratma çabası içindedirler. Buna bağlı olarak, hamasi, şoven bir hava yaratıp halkı ve gençliği dış maceralar peşinde koşturmak, çözüm bekleyen günün temel meselelerini unutturmak amacındadırlar. Bu meselelere değinmek kaçınılmaz olduğu hallerde de toplumculuktan aktardıkları bir takım sloganları, terimleri tekrarlarlar, ama gerekli köklü dönüşümlerin yapılmasına, toplumsal yapının halk yararına değiştirilmesine hiç yanaşmazlar. Hem bu düzen böylece devam edecek, hem memleket kalkınacak, “halkın ızdırabı” denecek! Hitler ve ortakları da aynı taktiği kullanmamışlar mıydı? Onlar kendi hareketlerine “sosyalizm” adını bile takmaktan çekinmemişlerdi. Sadece başına “millî” kelimesini eklemişlerdi. “Millî olmak fena mıydı? Ama iktidara geçtikten sonra bu “millî sosyalizmin” ne menem bir belâ olduğunu Alman ulusu da öğrendi, bütün dünya da. Ne var ki bu öğreniş çok pahalıya mal oldu.

Gericiilik ve Yabancı Çevreler

Birbirine bağı olan bu görünürde dinsel, sözde milliyetçi, aslında gerici-faşist hareketler sadece içindeki çıkarıcı hâkim çevrelerce desteklenmekle de kalmıyor. Yabancı sermaye çevreleri, emperyalist devletler, bütün az gelişmiş memleketlerde bu çeşit gerici hareketlerden yanadır. Azgelişmiş memleketlerin çıkarıcı hâkim sınıfları yabancı sermaye ile işbirliği halindedir. Hindistanda Müslüman-Hindu ayrılığı uzun süreler İngiliz imparatorluk politikasının işine yaramıştı, hâlâ da yarıyor. Güney Vi-etnam olayları bu bakımdan ibretle izlenmeye değer. Bizde de, meselâ Nurculuğun, dışarıda bir merkezden veya merkezlerden desteklendiği ısrarla söyleniyor.

Bizdeki gerici hareketleri ve örgütleri değerlendirirken bunların, sadece, Anayasanın bugün tastamam ve eksiksiz uygulanmasını ve köklü dönüşümlerin yapılmasını önlemek amacına hizmet ettiklerini belirtmek yetmez. Bu hareketler ve örgütler ilerisi için büyük bir tehlike işaretidir. İç ve dış özel çıkarıcı çevrelerin gerekli gördükleri anda bunları iç direnme, kargaşalık çıkarma, demokrasiyi yoketme vasıtaları olarak kullanmaktan da çekinmiyecekleri asla gözden kaçırılmamalıdır.

Bu durumda memleketin ilerici, toplumcu örgüt ve kişilerine büyük ödevler düşmektedir. Birincisi, sıkıca örgütlenmeli, aralarında iş ve güçbirliği etmelidirler. İkincisi, halkı uyarıp aydınlatmalı, gerici çevrelerin ideolojik etkisinden onu kurtarmalıdır. Üçüncüsü, demokratik hak ve hürriyetleri cesaretle kullanarak iktidarı, Anayasayı tastamam uygulamak ve bütün dış münasebetlerde milli menfaatlere göre ayarlanmış bir dış politikaya dönmek yönünde etkilemelidirler.

(*) *Burada gerici ve tutucu ayrımı yapmayı lüzumlu görmüyorum. Gerici terimini, "toplumu geriye götürmek isteyen" değil, "toplumun geri kalmasına sebep olan" anlamında kullanmak daha doğrudur. Bugün Türkiyede saltanatın ve halifeliğin geri gelmesini isteyenler, Fransada kiralığın özlemini duyanlar bulunabilir. Ama bunların gerçekleşmesi artık o kadar imkânsızdır ki, toplum kuvvetleri dengesinin incelenmesinde ciddi, önemli bir yerleri yoktur. Kaldı ki, bu dar anlamda gericiilik de aslında, mevcut temel düzenin devamını daha iyi sağlayabilmek amacına hizmet etmektedir.*

Sosyal Adalet, Sayı 7, Ekim 1964